

ב'רבים סטאלים & הצלח של מלחמה - קולוסל

ראיון משלים עם מרים פינקהוף

(א) פרטים אישיים

מרים פינקהוף לבית וטרמו (Waterman) נולדה ב-1916 Hilversum, הולנד למשפחה יהודית מתבוללת ולא ציונית. אחרי סיום ב"ס התיכון ^{במקום} היא עברה קורס למורות והחלה ב-1938 בהוראה בבית הספר המיוחד של Kees Boeke (Bilthoven) הנקרא ה-Werkplaats. אחרי שנאלצה להפסיק עבודתה בב"ס כללי החלה ללמד ילדים יהודים בביתה במסגרת של ב"ס יהודי. הגיעה ליהדות וציונות עקב המאורעות בגרמניה והצטרפה לאגודת הנוער הציוני (JNF). כאן, וגם עקב שבנות בית הודיה לבית "עלית הנוער" בלוסדרכט היא ^{ושמה הכרה עם מדריכה,} במיוחד עם מנחם פינקהוף ועם שושו (כיון סימון) ^(אורי קצין) כי הבית ירדו למחצרת באוגוסט 1942 היא לקחה חלק פעיל בהכנות לכך ומאז הקדישה כל זמנה לעבודה המחברתית עד למעצרה באפריל 1944. היא הועברה יחד עם מנחם, בעלה לעתיד, לווסטרבורק ומשם כברגו בלסן, ושחררו ^{ע"י הרוסים באפריל 1945 ב-Troebitz.} אחרי החזרתם להולנד נישאו ב-1945 ועלו ^{באחת שנה אצלנה בה השתקפו בחיפה.} היא אם לשלושה, התאלמנה בשנת 1969, וחייה גם היום בחיפה.

(ב) הראיון

היה לך חינוך ציוני בביתך? לא, בפירוש לא.

אבל בקרב באגודת הנוער הציוני ה-JNF? בשנת 1940 היעדר הפר אותי לציוני. אז התחלתי ללכת ל-JNF, ללמוד עברית, תנ"ך ויהדות ^{הכל} אצל ^{הרבה} זסברג. ב-1938 הייתי מורה ב"Werkplaats" בבילטהופן. בקרבת מקום בדו דולדר (Den Dolder) היה ל"בית היתומים היהודי המרכזי" ^{Ulrecht} בית קיץ, שם נמצאו ילדי פליטים יהודיים מגרמניה שהגיעו להולנד אחרי ליל הבדולח. לפי שיטת החינוך ^{ההדגת אצלנו} ה-Werkplaats ^{היהודים} התקיימה שיחה חופשית עם כל התלמידים לסיום היום המכונה "dagslot" ^{ההדגת אצלנו} "בה כל תלמיד היה יכול לומר כל מה שעלה על דעתו או להביא לדיון בעיה שהעסיקה אותו. תלמיד אחד, שהגיע יום יום באופניים לבית הספר ובדרכו עבר על יד הבית בו שוכנו ילדי הפליטים, ראה כיצד הילדים משפטים על העצים מרוב שעמום והלכו ללא מעש. הוא ירד מאופניו והחל לשוחח אתם ובר נודע לו שאין להם בית ספר ושהם יהודים מגרמניה. אז התלמיד הגיע ל"Werkplaats" ובסוף היום הוא סיפר שיש על ידנו ילדים שאין להם בית ספר ושנורא משעמם להם והביע את המטלה שאולי יוכלו לעבור לבית ספרינו. תוך זמן קצר ילדי הפליטים באו אלינו על מנת לקבל חינוך. הפתרון המעשי היה שנמצא עבורם ב-"Elkenrode" בית נפרד בקרבת מקום שם קיבלו את שעוריהם כך שבהתחלה לא התערבבו עם אוכלוסית התלמידים. אולם לאט לאט החלו להשתלב ובפרט יופ (וסטרול) ובטי (אישתו של Kees Boeke מנהל המוסד עמדו על כך שישולבו, בשלב ראשון בחוג לאנגלית אצל בטי יחד עם כל יתר התלמידים. נעשתי אחראית על Elkenrode שם

שמעתי בפעם הראשונה על הסבל היהודי בגרמניה. לי זה היה דבר חדש לגמרי וזה היה עבורי הפגישה הראשונה עם מה שהולך שם. יחד עם אחותי חיה התחלתי מאז ללכת בדרך הציונות שהיא היתה עבורי דרך חדשה.

in jeugdige activiteiten toen Magen David verboden werd
 איזה רישום השאיר עליך ביקוריך ב-JNF? רישום עמוק. עבורינו זו היתה הפגישה הראשונה עם התנועה הציונית. השקענו בה את כל ההתלהבות שלנו עשינו טיולים ומסעות. זה היה עבורי למעשה גם המפגש החברתי הראשון עם נוער יהודי, כי לפני כן בבית הספר נפגשתי הרבה יותר עם לא יהודים.

הקשר שלך עם בית "עלית הנוער" בלוסדרכט (Loosdrecht) בא תור כרי שכונת?
 בסניף ה-JNF הזדקקנו למדריכים שיתנו הרצאות ובר הכרתי את מנחם (פינקהוף). את שושו לא הכרתי כמעט כי ההולנדית שלו הייתה לא כל כך הולנדית ושנית הוא היה בנוסף לעבודתו במדריך בלוסדרכט תפוס כולו ע"י עבודת ה"החלוץ". לעתים קיימנו את פגישות הסניף של ה-JNF אצלנו בבית ויש לי מזה הרבה תמונות נחמדות. היה שם דוד בן חלד ואחיו מאו ון חלדר שהיה למעשה ראש הסניף, בטי וינברג ועוד.

אם כן עשית בדרך זו בצורה טבעית הכרה עם בית "עלית הנוער"? כן.
 מה היו ציפיותיך ב-1941 ממה שעלול להתרחש? לא היה לנו מושג על החומרה, כי אחרת היינו מסתלקים בולנו. ידיעות על המתרחש מבילתי רק ממנחם. הוא ספר על ביקורו של אדלשטיין בלוסדרכט נדמה לי בחודש מרץ של אותה שנה, בה הגיעו אדלשטיין ופרידמן להולנד על מנת לעזור בהקמת ה-Joodsche Raad. סיפוריהם של השניים היו פסימיים ביותר, אדלשטיין אמר, "הצילון מה שאפשר להציל וציפו לגרוע ביותר".
והוא פירש? שהורגים את היהודים. מי אז ידענו אז נגיד שהיינו צריכים לדעת. אז מנחם כבר הגיע להחלטה שלא מוסרים את הילדים.

איזה רישום השאירה עליך שביחת פברואר ו-פעולות מאושהאוזן באותה שנה? על מאושהאוזן רק שמעתי אבל לא הכרתי אף אחד שהיה מעורב בזה. בשביתת פברואר לעומת זה היו הרבה חברים שהשתתפו או נאסרו וגם כאלה שלא קרה להם כלום.

לא, אני מחבבון ליהודים! היו לי הרבה יותר מכירים בין הלא יהודים מאשר בין היהודים ובדיוק באותו הזמן הייתי במצב של ה-"Switch Over".
אני מבין שזה היה ה-Switch over הראשון? וגם האחרון!

אבל המאורעות קבלו מאז תאוצה. כשהחלו הגזירות המאסיביות בסוף 1941 תחילת 1942, מה היו תחושותיך אז? קבלנו כאן בעצם אישור על דעותינו הפסימיות של אדלשטיין. אמרנו שזהו זה אבל מלוא החומרה נתפסה רק בתחילת הגירושים

ביולי. בשלא אפשרו לתלמידים ולמורים היהודיים להמשיך בבתי הספר הכלליים, גם זה עשה לי משהו. עזבתי את ה-Werkplaats ^{ההתחלה לעבוד בבית הספר יהודי} ליהודים ~~בביתנו~~. זה קדם עוד לאסונות אחריו.

שמעתי ממנחם על הכוונה להתחמק בלוסדרכט מהגירושים. מחי זה התקבש? ישר מאז הגרוש הראשון או נכון יותר לומר, שהמחשבה היתה, כבר קיימת מאז בקורו של אדלשטיין.

כשמדובר היה על החלפת מדריכי לוסדרכט לרדת למחתרת יש להבין שהיה מדובר רק במנחם ושושן? במנחם. הוא שכנע את שושן. לוודי (כחו) היה נייטראלי. הוא היה מנהל אדמיניסטרטיבי וקבל את ההוראות מההנהלה האמסטרדם. וזו היתה נגד מעשה ההסתהרות. מטעם הדברים הוא בעצם היה צריך להתנגד אבל לא עשה זאת.

כלומר מנחם היה הראשון שהגה את הרעיון של ירידה למחתרת ולא שושן? במאה אחוזים. מנחם היה צריך בעקשנות לשכנע את שושן.

מה היו השגותיו של שושן? ראשית כל, שושן הכיר את הגרמנים ולא האמין שאפשר להתנגד להם. מנחם לא הכיר אותם. גם אני לא. לא היה לנו נסיון קודם כמו לשושן שהיה כבר בבוכנוולד לפני שהגיע להולנד. שנית שושן אמר שאם נקבל צו להתיצב, עלינו ללכת עם הילדים בתור מדריכים ולא לשלוח אותם לבד. מנחם אמר "לעולם לא". אחריו אריקה בליט (Erika Blueth) מהנהלת עלית הנוער אמרה שהיא מציעה שבמקרה של צו התיצבות, מנחם ילך עם הילדים, כי הוא עוד לא היה בשבי הגרמנים ושושן עבר את זה כבר פעם. אבל מנחם התעקש, כי אם הוא היה פעם בטוח בצדקתו באיזה ענין, אי אפשר היה לשכנע אותו להתפטר או לחזור בו. אז שושן הציע בפשרה שאחרי שהילדים יסתתרו, על המדריכים, על מנחם ועל עצמו למסור את עצמם לגרמנים ולומר שאנחנו אשמים ושהילדים לא רצו להסתתר אלא המדריכים הכריחו אותם.

מדוע חשב זאת? הוא חשב שאם הם יקבלו על עצמם את האחריות, הגרמנים ירגעו.

אבל כשהילדים ממילא כבר מוסתרים, למה היו צריכים לקבל על עצמם את האשמה? שושן לא היה בטוח שהדבר יצליח. ילדים נאמר שבמידה וייתפסו, יגידו שלא רצו להסתתר אבל המדריכים הכריחו אותם.

כשכבר נפלה ההחלטה להסתתר, היו לה שותפים גם יחד המדריכים או החברים המבוגרים במקום? לא רק מנחם ושושן. אף אחד אחר לא.

אני יכול להבין מדבריר עד כה שאריקה בליט לא היתה בעד הירידה למחתרת? היא אמרה שהיא איננה יכולה להעריך את הסיכון שבדבר אבל אם מחליטים להסתתר היא תעזור לנו וכך היא עשתה. ברגע שנודע לה שצוי ההתיצבות בדרך, היא

- 4 -

הודיעה ללוסדרכט שחמש עשרה הילדים הראשונים יקבלו מתר את הצו ואם יימת
ההחלטה "לצלול", אז נכשיו הגיוע הזמן.

אני מבין שההחלטה נפלה רק חודש לפניכן עם התחלת הגירושים? ההחלטה התקיימה
בראשו של מנחם כבר מאז פגישתו עם אדלשטיין.

אני מתכוון להחלטה האופרטיבית! זו נפלה עם קבלת הצווים הראשונים באמסטרדם
בתחילת יולי 1942. עבדנו חודש ימים על מנת להבין את הכל.

אז למעשה הפניה הראשונה לעבודה הייתה אליכר? לא. החלטתו של מנחם הייתה
בשופות איחית. אינני יודעת באם מנחם היה יכול להתעקש כל כך מבלי שראה
באופק אפשרות כלשהי להגשים את חזונו. למנחם ולשושן לא היו להם אפשרויות
להסתתר והם לא הכירו אנשים כמוני. איכר לוסדרכט פחדו ומקומות מסתוריים
היו אצלם. מנחם הכיר אומנם את Bouke Koning שאמר לו פעם עוד לפני שהתחלנו
לפתח את חזונו "הצליחה", שאם הוא יהיה בצרה, שיבוא איתו והוא ידאג לו.

מנחם הכיר את באוקה (Bouke) דרכך? כן, עוד לפני כן. יופ וסטרוביל אמר לי
שהוא רוצה לדאוג לי אישית, כך שראינו אפשרויות, זה היה גורם מאוד חשוב.
פעלנו בידיעה שיהיה לנו מי שיעזור לנו ואם יש בכלל כאלה אז אפשר למצוא גם
אנשים נוספים. אבל ראינו גם שהדבר איננו מתפתח בקצב הדרוש ואז בשקנו מיופ
לעזור לנו. כך החלה העבודה יופ עם באוקה, מנחם, שושן, אני ו-Jan Smit.
אבל יש ליציו שבאוקה קדם עוד את יופ. בכל זאת ראינו שלא מגיעים למספיק
מקומות הסתר. הרחבנו אז את החוג לשם החיפוש וטיכסנו עצה כיצד להגיע
בשלב זה לחמישים מקומות ואפילו בחלקם זמניים. היה גם מובן שהאנשים שלא
הכירו את הילדים ולא ידעו את טיבם לא רצו להתחייב מראש ללא מגבלת זמן.

אחרי שכל חברי לוסדרכט הסתתרו החל שושן להגות ברעיון של "יציאת הולנד"?
~~ההחלטה עם "פאשלה" של טמונת החברים ששלחנו ושנתפסו בגבול בלגיה הולנד.~~
~~ההחלטנו שמעבשיו ואילר רק אנחנו בעצמנו נמצא את הדרך ולא נסמך יותר על~~
אף אחד.

זה היה באיזה חודש? לפי המסמכים שנמצאו הם היו עצורים במחנה השילוח של
Mechelen בבלגיה בחודש אוקטובר (1942). *Wolfs 21.10 - 1942*

Anushka 2.11.42

זה היה באמצעותו של מורה דרך שהיה צריך להעביר אותם תמורת תשלום? אף אחד
לא היה יכול להזכר איר הגיעו. יופ הביא את הכתובת. היה לו מישהו שאמר
שהי יעלה כך ובר כסף ותמורת הסכום הנקוב יעבירו אותם. יופ האמין בכך
וכעבור יום קבלנו הודעה שכולם נתפסו ועקב זה יצא שושן לצרפת. הוחלט שמוטב

ששמו יצא לצרפת משום שלא דבר הולנדית כהלכה ומשום חזונו היהודית ובנוסף לכך היה גם בדצונו להעביר את עדינה לשווייץ.

את בעצמך נשארת בינתיים באופן ליגאלי? חצי ליגאלי וחצי לא ליגאלי. המשכתי בינתיים לגור בבית היהודים בלוסדרכט אבל הסתובבתי בזהות שאולה וללא טלאי זהוב. כקומר נחלתי חיים כפולים עד אביב 1943, כשכל היהודים פונו מהפרובינציה.

את יכולה לפרט את עבודתך אז? עסקתי בהעברת תעודות ומסמכים, בסף וחלוקי מזון עבור המסתתרים. בקרתי את המסתתרים או העברתי אותם ממקום למקום בשעת הצורך וכו' הייתי בחיפוש מתמיד אחרי מקומות חדשים. הכל בתוך הולנד.

עם מי עבדת אז? עם כל הקבוצה כשהחג לאט לאט התרחב בחברים נוספים כגון *Frans Gerritsen, Bob Jesse, Chiel Salome, Tjans Schooneveld, Lore Dijkstra* ועוד.

כולם השתייכו לקבוצת ויסטרנליק? לא אבל הם הצטרפו אליה. עד מתי עסקת בעבודה זו? עד שנתפסנו באפריל 1944 בניסיון לשחרר את יופ מהמחנה ב-Vught עם היה נמצא במעצר. מנחם נתפס אף הוא באותו היום באמצעותו של אותו טובו כפול, אם כי לא באותו מקום. הוא ישב במאסר ב-Hilfen, בזמן שאותי העבירו ל-Oranje Hotel (בית הסוהר) Scheveningen. אחריכו העבירו את שנינו לבית הסוהר s"Herfogenbosch ואחרי סיום החקירות לווסטרהבורק. עם בלנו טרטיפיקאט מזויף שאפשר לנו להגיע לברגו בלסו.

עבדתו עם קבוצת ויסטרנליק והן עם חברינו במחתרת. את יכולה לאפיין את חברינו בעבודה זו בצורה כלשהי? בנובמבר 1942 כבר נמצאנו בשיא הפעילות שלנו. חגגנו אז את יום הולדתו של שושו בחדרי בלוסדרכט. גם מנחם והאגמו באו. בילינו את הערב ואת הלילה יחד וכל אחד סיפר את חוויותיו, מה שקרה לו בימים האחרונים. זו היתה חוייה בלתי נשכחת. כולם היו אנשים בעלי רמה מוסרית מעל ומעבר ובניסיונות הזמן הם עלו על עצמם. כיצד בכלל אפשר לאפיין את הדברים? המבנה המשותף עם יופ ועם יאן (סמיט) - את האחרים אינני רוצה לכתור בזה לגמרי - היה העבר המשותף. הרקע ההומניסטי של ה-Werkplaats. זה היסוד בסופו של דבר שהפעיל אותם ואתי.

מה הייתה התחושה האישית שלך בעת עסקת בעבודה זו בשנים 44-1942? זו הייתה מלחמה על הצלת חייה של קבוצה שלמה שהיא חלק בלתי נפרד ונאהידיאל שהיה לכל אחד מהקבוצה. בפשטות מלחמה על הצלת חיים יהודיים עד כמה שזה ניתן ובמקרה הספציפי הצלת חיים במשפחה החלוצית. אבל העבודה שלי הייתה גם מעבר לזה. לקחתי חלק פעיל בהצלת ילדים קטנים, דבר שלא היה קשור דווקא לחלוצים. זו הייתה עבודה אינטנסיבית ומיגעית. היה לי קשר עם חוגים אחרים שלא היו במסגרת

קבוצת וויסטרוביל. לקחו ילדים מה-Creche וממשפחות יהודיות באמסטרדם. היה קשר עם הרבה חוגים כאלה שפעלו בהולנד.

מי היו קבוצות האלה וכיצד נוצר הקשר אחס? כולם חוגים שהגו בהולנד, באנטי פשיזם ומתנגדים לאלמנות. עם כמה מהם היה לי קשר ישיר. כל העבודה הזאת היתה תוך היכרות אישיות. יש לי עוד היום קשר עם אחת הילדים האלה וזה לגמרי במקרה. בשלב מסוים לקחתי ילדה בת שנתיים יחד עם אחיה בן שבועיים מבימים יחד עם סדור ראשון לתינוק. לקחתי אותם בעגלה ל-Amstel Station (החנת רכבת בעיר) ומסרתי אותם שם לסטודנטית מסוימת עיפי תאוד וזה היה סוף הקשר. מאוחר יותר הגעתי ל-Katy Mulder, מנהלת מוסד של ילדים קשי חינוך ונוער נברין, שם נמצאו הרבה מתחרים. בבואי לשם אמרה לי האישה שהיא רוצה להראות לי שני ילדים קטנים שהיא נתבקשה לשמור עליהם. היא מכניסה אותי לחדר ואני מוצאת שם את הילדים שמסרתי קודם לכן לידיה של הסטודנטית. כשהורנו אחרי המלחמה מברגו בלסו, חודש הקשר עם Katy Mulder ושאכתי

על הילדים והיא ספרה לי שאף אחד לא דורש אותם, כלומר אין להם יותר משפחה. התנהלה או בהולנד מלחמה על ה-Soortpleegkinderen (יתומי המלחמה היהודים שהוסתרו). אמרנו לאנחנו נקח על עצמנו את האפטרופסות, נאמץ אותם ונקח אותם לארץ. מאוחר יותר בעסו עלינו נורא, כי דאו שאנחנו לא החזקנו את הילדים אתנו. לא היתה לנו אז לא כסף ולא בית ולא קיום ושום אפשרות לגדל עוד שני ילדים. באנו אז אל מרים דה ליאו (מארגון עולי הולנד) שידעה פתרון לכל דבר. היא מצאאליהם מקום בכפר ביאלק, שם חונכו ועד היום יש לי קשר איתם. הילדה בת השנתיים היא אם לחמישה בנות והילד בן שבועיים יש לו ארבע ילדים. זו היתה עבודה מחוץ לציונות. רציתי רק להדגיש שלא רק פעלתי במסגרת התנועה אלא גם בחוגים אחרים.

בזמן עבודתך היית גם מאורג במתרחש בונסטרבורק? הייתי מעורב בהצלה משם. יריתי כמה פעמים מחוץ למחנה ולקחתי חברים בורחים באופניים. אחד חשפו אותו ממש כשישב. אצלי אהודנית על האופניים והוא לא חזר יותר. הכאב על כך ישאר לי עד סוף ימי. מה ידוע לך על נסיון לשחרר בנד אחד קבוצה גדולה של חברים? ידוע לי על הנסיון אבל אני לא זוכרת את הסיבה המדויקת. היה שנוי בסדורים. החברות

כמה חברים הצליחו לפי הערכתך להוציא מנסטרבורק? אני מעריכה כארבעים.

מדוע לא יכלו להגרים רבים יותר? זה היה מחלקה. הנאצים לא היו כה טיפשים.

- 7 -

אבל זה היה מתגלה אחרי המעשה? אבל זה היה גם סוף ההברחות. בכל זאת היה קיים גם הפחד שכל החלוצים יישלחו בטרנספורט הבא. לחלוצים הייתה עמדה מיוחדת במחנה אבל לא הבי חוקה דווקא. המצב היה מאד עדין ואסור היה לשחק את המשחק בצורה גלויה מדי.

למינחם ולשושו היה קשר עם אלדו (הכשרת שכבת הבינינים)? אמנם זמן קצר מאוד לפני אוגוסט 1942 בא שושו לאלדו להרצות. ההסתרה של בלוסדרכט הטיילה מעמסה כבדה מאוד, דבר שדרש את כל הכוחות, כך שלא יוכלו להחזיק את הפעולה. שושו דחף תמיד להרחבה ויופ תמיד עצר בעדו ואמר שאנו לא מסוגלים. לבסוף נתברר שאנחנו באמת לא היינו מסוגלים. הכל היה מעל ומעבר לכוחות. לא היו לנו כתובות יותר. בהתחלה הגיעו לחדרי בלוסדרכט יום יום געוון (דרד), נורברט (קליין) והאנמו והודיעו "פלוגי בסכנה, ואנו מוכרחים כתובת" ולא הייתה.

הראיון נערך ביום 27.2.1987 ע"י יגאל בנימין בביתה של המראינת בגבעת דאונס 11 חיפה. ראיון זה מהווה השלמה לראיון הקודם שנערך ע"י געוון דרד בשנת 1955/57. הוא יישמר במדור הולנד של הארכיון של בית לוחמי הגטאות בכיכר לוחמי הגטאות בתיק מס. 440. 252

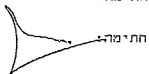
אני מאשרת בחתימת ידי את תוכנם ורוחם של הדברים הנ"ל.

תאריך:

חתימה:

שם המראינת:

תאריך: 15.11.87

שם המראיון: יגאל בנימין

הכאן נלמך הרבה עלולקול אפס חוסר פם הרבה
(בסכנה של חיים)